

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.02.1997, sp. zn. 2 Tzn 207/96, ECLI:CZ:NS:1997:2.TZN.207.1996.1

Číslo: 49/1997

Právní věta: I. K odpovědnosti za trestný čin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 249a odst. 2 tr. zák. v případě, kdy jeden z dřívějších manželů - výlučný vlastník rodinného domku - brání užívání bytu v tomto domku rozvedenému manželovi, který do rozvodu byt s vlastníkem společně užíval.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.02.1997

Spisová značka: 2 Tzn 207/96

Číslo rozhodnutí: 49

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru

Předpisy: 140/1961 Sb. § 249a odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 49

I. K odpovědnosti za trestný čin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 249a odst. 2 tr. zák. v případě, kdy jeden z dřívějších manželů - výlučný vlastník rodinného domku - brání užívání bytu v tomto domku rozvedenému manželovi, který do rozvodu byt s vlastníkem společně užíval.

II. V případě, že se sděluje obvinění podle § 160 odst. 1 tr. ř. písemně, není z hlediska ukončení trvajících trestného činu podle § 12 odst. 11 tr. ř. rozhodná doba, kdy bylo sdělení obvinění vyšetřovatelem vypracováno, ale doba, kdy sdělení obvinění bylo obviněnému doručeno.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 2. 1997 sp. zn. [2 Tzn 207/96](#))

Nejvyšší soud České republiky zrušil k stížnosti pro porušení zákona rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17. 6. 1996 sp. zn. 5 To 221/96 a rozsudek Okresního soudu v Uherském Hradišti ze dne 25. 1. 1996 sp. zn. 2 T 1 82/95 a tomuto soudu přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Rozsudkem Okresního soudu v Uherském Hradišti ze dne 25. 1. 1996 sp. zn. 2 T 1 82/95 byla obviněná J. H. uznána vinnou trestným činem neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru podle § 249a odst. 2 tr. zák., ve znění zák. č. 290/1993 Sb., kterého se dopustila tím, že od 1. 1. 1994 do 6. 12. 1995 v Uherském Hradišti – Mařaticích bránila bývalému manželovi F. H. užívat rodinný dům tak, že vyměnila zámky od vstupních dveří a klíče odmítla vydat 1 přes výzvu právního zástupce poškozeného. Za tento trestný čin byla odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání pěti měsíců, jehož výkon jí byl podle § 58 odst. 1 písm. a) a § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou let. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byl poškozený F. H. odkázán , nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

Proti tomuto rozsudku podala odvolání jen obviněná J. H. Z podnětu tohoto odvolání Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 17. 6. 1996 sp. zn. 5 To 221/96 podle § 258 odst. 1 písm. d) tr.ř. rozsudek Okresního soudu v Uherském Hradišti ze dne 25. 1. 1996 sp. zn. 2 T 182/95 zrušil a za splnění podmínek § 259 odst. 3 tr.ř. obviněnou J. H. podle § 226 písm. b) tr.ř. zprostil obžaloby pro skutek, jehož se měla dopustit tím, že od září 1993 nejméně do února 1995 neoprávněně bránila bývalému manželovi F. H. v užívání společného rodinného domu v Uherském Hradišti – Mařaticích tím, že vyměnila zámky u všech vstupních dveří, a to 1 přes upozornění právního zástupce ze dne 7. 1. 1994, že takové jednání podle trestního zákona (ve znění platném od 1. 1. 1994) je trestným činem, čímž měla spáchat trestný čin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 249a odst. 2 tr. zák. Podle § 229 odst. 3 tr.ř. byl pak poškozený F. H. odkázán se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

Proti tomuto rozsudku Krajského soudu v Brně podal ministr spravedlnosti v neprospěch obviněné J. H. stížnost pro porušení zákona, v jejímž odůvodnění namítl, že rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 17. 6. 1996 sp. zn. 5 To 221/96 byl porušen zákon ve prospěch obviněné J. H. v ustanoveních § 2 odst. 6, § 259 odst. 3 a § 22C písm. b) tr. ř., ve vztahu k ustanovení § 249a odst. 2 tr. zák., neboť krajský soud postupoval v rozporu se zákonem, když v jednání obviněné J. H. nespatořoval trestný čin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru podle § 249a odst. 2 tr. zák., který spáchala tím, že po výměně zámků, kterou provedla ještě v roce 1994, fakticky znemožnila F. H. v rozhodném období vstup do domu a jeho další užívání tak, že mu přes výzvu jeho právního zástupce nevydala nové klíče od domu. Poškozený F. H. bydlel v rodinném domě, který je ve výlučném vlastnictví obviněné, až do rozpadu manželství z titulu rodinného vztahu k vlastníku nemovitosti. Rozvodem manželství tento odvozený právní důvod odpadl. U odvozeného právního důvodu bytová náhrada zásadně nepřisluší, ale výjimečně je možno nepřipustit vyklizení jinak, než do náhradního bytu, neboť je analogicky aplikován režim ustanovení § 7 12 obč. zák., jestliže to odpovídá § 3 obč. zák. Proto je nutné považovat poškozeného F. H. za oprávněnou osobu ve smyslu ustanovení § 249a odst. 2 tr. zák., neboť mu bylo po rozvodu založeno právo užívat byt v uvedeném domě až do okamžiku faktického zajištění bytové náhrady. Jak vyplývá z provedených důkazů, poškozený F. H. neopustil rodinný dům v Uherském Hradišti – Mařaticích dobrovolně a byl obviněnou J. H. donucen zdržet se jeho užívání, když mu jmenovaná obviněná po výměně zámků znemožňovala užívat dům k bydlení.

Krajský soud v Brně však porušil 1 další ustanovení § 2 odst. 6 tr.ř., když zvrátil rozhodnutí nalézacího soudu pouze na základě rozdílného hodnocení důkazů provedených v hlavním líčení soudem prvního stupně. Tím porušil základní zásadu trestního řízení, a to zásadu bezprostřednosti. Odvolací soud totiž nevytýká soudu prvního stupně nejasnosti či neúplnosti skutkových zjištění, pouze hodnotí provedené důkazy odlišným způsobem. Jediným pochybením nalézacího soudu bylo nesprávné vymezení doby spáchání skutku. Tato skutečnost však nebyla rozhodující při celkovém hodnocení důkazů.

V závěru podané stížnosti pro porušení zákona ministr spravedlnosti České republiky navrhl , aby Nejvyšší soud České republiky vyslovil podle § 268 odst. 2 tr.ř., že rozsudkem Krajského soudu v

Brně ze dne 17. 6. 1996 sp. zn. 5 To 22 1 /9(byl porušen zákon v ustanoveních § 2 odst. 6, § 237, § 259 odst. 3 a § 226 písm. b) tr. ř. ve prospěch obviněné J. H., podle § 269 odst. 2 tr.ř. napadený rozsudek zrušil, a dále postupoval podle § 270 odst. 1 tr.ř.

Nejvyšší soud České republiky podle § 267 odst. 1 tr.ř. přezkoumal na podkladě stížnosti pro porušení zákona správnost všech výroků napadeného rozsudku, jakož 1 řízení, jež mu předcházelo, a dospěl k závěru, že zákon byl porušen ve prospěch 1 v neprospěch obviněné J. H., a to ještě ve větším rozsahu, než bylo ve stížnosti pro porušení zákona namítáno.

Stížnost pro porušení zákona především směřuje do výroku rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 17. C. 1996 sp. zn. 5 To 221/96, kterým byla podle § 220 písm. b) tr.ř. obviněná J. H. zproštěna obžaloby pro trestný čin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 249a odst. 2 tr. zák., kterého se měla dopustit shora uvedeným skutkem. Své rozhodnutí Krajský soud v Brně odůvodnil tím, že i když nebylo zcela jednoznačně prokázáno, že by obviněná J. H. bránila bývalému manželovi v užívání společného rodinného domu v Uherském Hradišti Mařaticích, nebylo možno její jednání v žádném případě posuzovat jako trestný čin podle § 249a odst. 2 tr. zák. Jednání, kterého se měla dopustit do 1 . 1. 1994, nelze podle tohoto ustanovení posuzovat vůbec s ohledem na skutečnost, že zmíněný trestný čin byl doplněn do trestního zákona až novelou z roku 1993. Pokud se týká jednání od 1. 1. 1994 do 30. 1 1 . 1994, kdy jí bylo sděleno obvinění, nelze v něm rovněž spatřovat zmíněný trestný čin, neboť manželství obviněné bylo dne 16. 1 l. 1993 pravomocně rozvedeno. Právo F. H. na bydlení v uvedeném domě, jehož výlučnou vlastnící je obviněná J. H., bylo vyvozeno jen z existujícího manželského vztahu. Jestliže tento vztah rozvodem zanikl, zanikl u něj také důvod tohoto užívání a od právní moci rozsudku o rozvodu jde z jeho strany tedy již jen o užívání bez právního důvodu. U odvozeného právního důvodu k bydlení bytová náhrada zásadně nepřisluší. Výjimečně, vzhledem k ustanovení § 3 obč. zák., lze rozhodnout 1 jinak, když je nutno se zabývat 1 ustanovením § 712 obč. zák. Takovou situaci však musí řešit soud. Příslušným soudem nebylo v období do 30. 1 l . 1994, kdy bylo obviněné sděleno obvinění, rozhodnuto, zda F. H. je či není oprávněn rodinný dům obviněné užívat. Navíc pak by doba po 30. 1 1 . 1994 musela být posuzována jedině jako nový skutek, pro který by muselo být znovu sděleno obvinění. V jednání obviněné není proto možno spatřovat zažalovaný trestný čin.

S těmito právními závěry Krajského soudu v Brně nelze souhlasit. Trestného činu, jenž je trestným činem trvajícím, se podle § 249a odst. 2 tr. zák. dopustí ten, kdo oprávněné osobě v užívání domu, bytu nebo nebytového prostoru neoprávněně brání. Je tedy třeba se především zabývat tím, zda poškozený F. H. byl oprávněnou osobou ve vztahu k užívání rodinného domu v Uherském Hradišti - Mařaticích. Jak vyplývá z provedených důkazů před soudem prvního stupně, zejména spisu Okresního soudu v Uherském Hradišti sp. zn. 9 C 92/93 a tam založených dokladů, je výlučnou vlastnící uvedeného rodinného domu obviněná J. H. To vyplývá nejen z výpisu z katastru nemovitostí LV č. 2393 pro obec Uherské Hradiště, který potvrzuje, že vlastníkem nemovitosti na parcele č. 168/2 je obžalovaná, ale vyplývá to 1 z dalších dokladů, kterými byl v hlavním líčení proveden důkaz a z nichž soud prvního stupně správně zjistil, že otec obžalované F. Š. převedl darovací smlouvou ze dne 13. 9. 1979 na svou dceru J. Š., nyní H., parcelu č. 168/2 v k. ú. Uherské Hradiště - Mařatice zapsanou na LV č. 324 pro obec Uherské Hradiště. Smlouva byla registrována dne 17. 12. 1979 pod čj. RI 1129/79. Stavebním povolením Městského národního výboru, odboru výstavby, Uherské Hradiště ze dne 3. 12. 1979 čj. Výst. 71/E 34/79/Kam/Dol, vydaným ještě před sňatkem s poškozeným, byla pak obviněné J. Š., nyní J. H., povolena novostavba rodinného domu o jedné bytové jednotce, na který bylo vydáno týmž orgánem kolaudační rozhodnutí ze dne 24. 1. 1984 čj. Výst. 1351/83/84/Vo/Dol. Ke dni uzavření manželství dne 3. 10. 1981 byly základní nosné prvky stavby rodinného domu dokončeny, když byla dokončena hrubá stavba a zastřešení. Z těchto skutečností bylo správně dovozeno, že výlučnou vlastnící stavby uvedeného rodinného domu v Uherském Hradišti - Mařaticích je obviněná J. H. Pokud za trvání manželství obviněná s poškozeným dokončili

stavbu, jde o bezpodílové investice obou bývalých manželů do majetku jednoho z nich, konkrétně obviněné J. H.

Nevznikají také pochybnosti o tom, že rozsudkem Okresního soudu v Uherském Hradišti ze dne 17. 9. 1993 sp. zn. 12 C 77/93, který nabyl právní moci dne 16. 11. 1993, bylo manželství obviněné J. H. a F. H. rozvedeno.

Poškozený F. H. bydlel v uvedeném domě v Uherském Hradišti - Mařaticích až do rozvodu manželství z titulu rodinného vztahu - manželství s J. H., která je výlučnou vlastnící rodinného domu. Rozvodem manželství tento právní důvod k bydlení odpadl. To však neznamená, že by tímto okamžikem poškozený neměl nadále mít oprávnění v rodinném domku bydlet a že by již nebyl oprávněnou osobou k užívání bytových prostor v tomto rodinném domě ve smyslu § 249a odst. 2 tr. zák., jak dovodil Krajský soud v Brně v napadeném rozsudku. Obviněná se sice mohla u soudu domáhat vyklizení uvedeného rodinného domu bývalým manželem, neboť u odvozeného právního důvodu bytová náhrada zásadně nepřisluší. Jestliže by však jiný postup byl v rozporu s dobrými mravy ve smyslu ustanovení § 3 obč. zák., lze nepřipustit vyklizení jinak, než do náhradního bytu. Podle § 853 obč. zák. se totiž občanskoprávní vztahy, pokud nejsou zvláště upraveny občanským zákoníkem ani jiným zákonem, řídí ustanoveními občanského zákoníku, která upravují vztahy obsahem 1 účelem jim nejbližší. Analogickou aplikací se pak použije režim ustanovení § 712 obč. zák. o bytových náhradách, který je tímto způsobem rozšířen na některé případy odvozených právních důvodů, a to 1 na vyklizení rodinného domu bývalým manželem. Uvedené závěry vyplývající z citovaných hmotněprávních ustanovení občanského zákoníku se vztahují na řešené právní vztahy již od právní moci rozsudku o rozvodu manželství poškozeného s obviněnou J. H. Případné soudní rozhodnutí, jak to nakonec vyplývá 1 z rozsudku Okresního soudu v Uherském Hradišti ze dne 7. 11. 1995 sp. zn. 9 C 92/93, má pouze deklaratorní, a nikoli konstitutivní povahu. Proto při splnění předpokladů pro vyklizení poškozeného F. H. jen do náhradního bytu (v souladu s § 3 obč. zák. při analogickém použití § 712 obč. zák.) měl poškozený oprávnění v uvedeném rodinném domě bydlet až do přidělení náhradního bytu a byl proto oprávněnou osobou k užívání rodinného domu ve smyslu § 249a odst. 2 tr. zák. Z těchto důvodů není správný závěr Krajského soudu v Brně učiněný v napadeném rozsudku, že použití uvedených ustanovení musí řešit soud v civilním řízení, ani námitka obhajoby, že oprávnění k užívání zmíněného rodinného domu si musel poškozený vymoci v civilním řízení.

Na základě provedených důkazů nevznikají pochybnosti o tom, že obviněná v souvislosti s rozvodovým řízením vyměnila zámky v domě a poškozenému F. H. tím znemožnila vstup a v důsledku toho 1 bydlení v jejím rodinném domě v Uherském Hradišti - Mařaticích. Nepopírá to nakonec ani obviněná J. H. Na svou obhajobu však uvádí, že se tak stalo až poté, kdy se poškozený sám o své vlastní vůli odstěhoval a nechal jí klíče od domu položeny na stole. Před tím si odstěhoval veškeré osobní věci a odnesl taky její osobní věci, zejména oblečení. Tato skutečnost má pro posouzení věci zásadní význam, neboť pokud by nebyla tato obhajoba obviněné provedeným dokazováním vyvrácena, nebylo by možno použít citované ustanovení § 3 obč. zák. a v důsledku toho ani analogicky ustanovení § 712 obč. zák. o bytových náhradách. 1 když k ověření tohoto tvrzení provedl soud prvního stupně určité důkazy, zejména vyslechl jako svědka poškozeného F. H., který tyto skutečnosti popřel, a dále vyslechl svědky F. Š., R. B., J. H. st. a J. H. ml., kteří svědčili v jeho prospěch, nevyčerpal však v tomto směru další dostupné důkazy, které by naopak mohly svědčit ve prospěch obviněné J. H. Zde je možno poukázat zejména na svědky R. H. a A. Z., kteří byli vyslechnuti ve věci určení rozsahu užívání domu vedené Okresním soudem v Uherském Hradišti pod sp. zn. 9 C 92/93 a svědčili ve prospěch obviněné J. H. Pokud soud prvního stupně tyto svědky nevyslechl a jejich výpovědi řádně jednotlivě 1 v souhrnu s ostatními provedenými důkazy nezhodnotil, porušil zákon v ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř. V dalším řízení je proto třeba dokazování doplnit výsledkem těchto svědků v hlavním líčení a po zhodnocení jejich výpovědí rozhodnout tuto

otázku, která má zásadní význam pro posouzení jednání obviněné J. H. jako trestného činu neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 249a odst. 2 tr. zák.

Krajský soud v Brně pak také postupoval v rozporu se zákonem, jestliže obviněnou J. H. podle § 226 písm. b) tr.ř. pro žalovaný skutek kvalifikovaný jako trestný čin neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru podle § 249a odst. 2 tr. zák. obžaloby zprostil, ač nebyl řádně zjištěn skutkový stav v věci, když nebyly provedeny všechny dostupné důkazy. Navíc na základě nesprávného právního názoru, ve kterém bylo v rozporu se zákonem dovozováno, že musí dojít k rozhodnutí soudu v občanskoprávním řízení, aby mohl poškozený F. H. mít oprávnění k užívání bytových prostor v uvedeném rodinném domě. Krajský soud v Brně však porušil zákon 1 tím, že důkazy provedené soudem prvního stupně, aniž by je sám provedl ve veřejném zasedání odvolacího soudu, hodnotil jinak než Okresní soud v Uherském Hradišti. To vyplývá z jeho rozsudku, kterým obviněnou zprostil obžaloby, kde výslovně uvádí, že „nebylo zcela

prokázáno, že by obviněná neoprávněně bránila bývalému manželovi v užívání společného rodinného domu v Uherském Hradišti - Mařaticích“.

Pokud se odvolací soud neztotožní se skutkovými zjištěními rozsudku soudu prvního stupně, není oprávněn sám vytvářet skutkový stav věci a nahrazovat tak hlavní líčení, nýbrž může jen v odůvodnění svého rozhodnutí rozvést, proč jsou tato skutková zjištění vadná, v čem je třeba je doplnit, popřípadě k jakým důkazům je ještě třeba přihlídnout. V případě, že odvolací soud považuje rozsah dokazování za úplný, ale provedené důkazy sám hodnotí jinak než soud prvního stupně, nemůže rozhodnout po zrušení rozsudku soudu prvního stupně podle § 258 odst. 1 písm. d) tr. ř. novým rozsudkem bez toho, že by potřebné důkazy předtím zopakoval bezprostředně před odvolacím soudem. Současně však musí uvážit, zda rozsah důkazů, které by bylo třeba opakovat ve veřejném zasedání odvolacího soudu, nepřekračuje meze uvedené v § 263 odst. 6 tr.ř. Pokud by tomu tak bylo, musel by odvolací soud postupovat podle § 259 odst. 1 tr.ř. a věc vrátit soudu prvního stupně, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Přitom by však mohl soud prvního stupně jen upozornit, ve kterých směrech a čím se má znovu zabývat, nesmí mu však ke způsobu hodnocení důkazů udělovat závazné pokyny.

Nesprávně pak odvolací soud stanovil 1 ukončení doby páčání skutku, když sice správně dovodil, že skutek je vzhledem k ustanovení § 1.2 odst. 1 1 tr.ř. ukončen sdělením obvinění obviněné J. H., ke kterému však nedošlo, jak uvádí, dne 30. 1. 1994, kdy bylo sdělení obvinění vyšetřovatelem vypracováno, ale až dnem, kdy jí bylo skutečně obvinění sděleno, tj. dnem doručení 6. 12. 1994, což vyplývá z doručky založené ve spisu 1 z její výpovědi ze dne 23. 1. 1995.

Z těchto důvodů Nejvyšší soud České republiky podle § 268 odst. 2 tr.ř. vyslovil, že rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 17. 6. 1996 sp. zn. 5 To 221/96 a v řízení, jež mu předcházelo, byl porušen zákon v ustanoveních § 2 odst. 5, 6, § 259 odst. 3 a § 226 písm. b) tr.ř. ve prospěch 1 v neprospěch obviněné J. H. Tento rozsudek a rozsudek Okresního soudu v Uherském Hradišti ze dne 25. 1. 1996 sp. zn. 2 T 182/95 podle § 269 odst. 2 tr.ř. za splnění podmínek § 272 tr.ř. zrušil. Současně zrušil také všechna další rozhodnutí na zrušené rozsudky obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Okresnímu soudu v Uherském Hradišti pak podle § 270 odst. 1 tr.ř. přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

V dalším řízení musí soud prvního stupně dokazování doplnit výsledkem svědků R. H. a A. L. a teprve po zhodnocení jejich výpovědí ve smyslu § 2 odst. 6 tr.ř. může ve spojení s důkazy již provedenými v původním řízení, jestliže nebude nutno provést důkazy další, popř. s ohledem na odstup času provést hlavní líčení celé znovu, řádně zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti (§ 2 odst. 5 tr.ř.). Pokud obviněná prostřednictvím svého obhájce předložila ve veřejném zasedání

konaném o stížnosti pro porušení zákona potvrzení ze dne 30. 1. 1996 o předání klíčů od hlavního vchodu uvedeného domu, dále předních vrat průjezdu tohoto domu a od dílny ve dvoře téhož domu, nemá toto potvrzení pro posouzení věci podstatný význam, poněvadž toto předání klíčů nespadá do období žalovaného skutku, přičemž šlo zcela zjevně o reakci na rozsudek Okresního soudu v Uherském Hradišti ze dne 7. 1. 1995 sp. zn. 9 C 92/93, který nabyl právní moci dne 2R. 12. 1995.

Při právním hodnocení je soud prvního stupně (v případě odvolání 1 odvolací soud) vázán právním názorem, který vyslovil ve věci Nejvyšší soud České republiky, a je povinen provést procesní úkony, jejichž provedení Nejvyšší soud České republiky nařídil (§ 270 odst. 4 tr.ř.).